

Nowicka Ewa, Podgórski Zbigniew, Gonia Alicja. Turystyczne wykorzystanie krajobrazu kulturowego w gminie Koronowo = Tourist use of the cultural landscape in Gmina Koronowo. Journal of Education, Health and Sport. 2015;5(5):413-426. ISSN 2391-8306. DOI [10.5281/zenodo.18035](https://doi.org/10.5281/zenodo.18035)

<http://ojs.ukw.edu.pl/index.php/johs/article/view/2015%3B5%285%29%3A413-426>

<https://pbn.nauka.gov.pl/works/562072>

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.18035>

Formerly Journal of Health Sciences. ISSN 1429-9623 / 2300-665X. Archives 2011 – 2014
<http://journal.rsw.edu.pl/index.php/JHS/issue/archive>

Deklaracja.

Specyfika i zawartość merytoryczna czasopisma nie ulega zmianie.

Zgodnie z informacją MNiSW z dnia 2 czerwca 2014 r., że w roku 2014 nie będzie przeprowadzana ocena czasopism naukowych; czasopismo o zmienionym tytule otrzymuje tyle samo punktów co na wykazie czasopism naukowych z dnia 31 grudnia 2014 r.

The journal has had 5 points in Ministry of Science and Higher Education of Poland parametric evaluation. Part B item 1089. (31.12.2014).

© The Author (s) 2015;

This article is published with open access at Licensee Open Journal Systems of Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, Poland and Radom University in Radom, Poland

Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial License which permits any noncommercial use, distribution, and reproduction in any medium,

provided the original author(s) and source are credited. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License

(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.

This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/>) which permits unrestricted, non commercial

use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.

The authors declare that there is no conflict of interests regarding the publication of this paper.

Received: 20.03.2015. Revised 18.04.2015. Accepted: 24.05.2015.

Turystyczne wykorzystanie krajobrazu kulturowego w gminie Koronowo **Tourist use of the cultural landscape in Gmina Koronowo**

Ewa Nowicka, Zbigniew Podgórski, Alicja Gonia

Instytut Geografii, Wydział Kultury Fizycznej, Zdrowia i Turystyki, Uniwersytet
Kazimierza Wielkiego, 85-428 Bydgoszcz, ul. Mińska 15
zbigniew.podgorski@ukw.edu.pl

Słowa kluczowe: krajobraz kulturowy, turystyka, gmina Koronowo, metoda inwentaryzacji krajoznawczej, szlaki turystyczne.

Key words: cultural landscape, tourism, Gmina Koronowo, sightseeing inventory method, hiking trails.

Zarys treści

Gmina Koronowo jest powszechnie uznawana za teren atrakcyjnego krajobrazu, cenną i interesującą przestrzeń turystyczną. Predyspozycje obszaru do uprawiania różnych form turystyki potwierdza wynik oceny atrakcyjności wizualnej krajobrazu.

W artykule scharakteryzowano zasoby krajobrazu kulturowego gminy Koronowo. Uzyskane wyniki wskazują, że niemal każda miejscowość posiada obiekt o dużej wartości historycznej bądź kulturowej oraz walory krajoznawcze. Znaczna ich część znajduje się w Koronowie, z uwagi na wielkość miasta i jego bogatą historię. Powszechna opinia dowodzi, że Zalew Koronowski stanowi największy walor turystyczny gminy Koronowo. Nie ulega wątpliwości, iż jest on najmocniejszym atutem oraz marką turystyczną. Świadczy o tym m.in. wzrost intensywności ruchu turystycznego w sezonie letnim. Na podstawie wyników analizy SWOT stwierdzono, że gmina Koronowo ma nadal nie w pełni wykorzystany potencjał turystyczny. Fakt ten ze względu na przeciętną wielkość presji turystycznej potwierdza potrzebę dalszych działań na rzecz rozwoju turystyki na analizowanym obszarze.

Abstract

The gmina (third tier administrative unit) of Koronowo is widely regarded an area of attractive landscape, as well as valuable and interesting tourist space. Its suitability for various forms of tourism is confirmed by the assessment of visual attractiveness of the landscape. The article describes the resources of the cultural landscape of Gmina Koronowo. The results indicate that almost every locality has an object of high cultural or historical value as well as sightseeing potential. Most of those objects, however, are located in Koronowo itself, given the size of the town and its rich history. The common opinion proves that the Koronowo Reservoir is the biggest tourist value of Gmina Koronowo. Undoubtedly, it is the strongest asset and a tourist brand. This is evidenced by e.g. intensification of tourist traffic in the summer. Based on the results of the SWOT analysis it was found out that Gmina Koronowo is not fully exploiting its tourism potential. Due to the average size of the tourist pressure, this confirms the need for further action to develop tourism in the analysed area.

Translated by *Aleksandara Zaparucha*.

Wprowadzenie

Na przestrzeni lat, zakres znaczeniowy pojęcia krajobraz kulturowy podlegało zmianie. Na przełomie XIX i XX w., był określany jako (...) *wycinek środowiska naturalnego i ludzkiego* (Gradmann 1901) o znaczeniu wyłącznie materialnym. Na niematerialny aspekt tego pojęcia zwrócił uwagę dopiero A. Hettner (1927), który artykułował je jako (...) *obszar, na którym charakter ukształtowania, klimatu, roślinnego pokrowca, świata zwierzęcego, ludności i wreszcie kultury człowieka łączą się w jedną harmonijną całość, typowo powtarzającą się na przestrzeni pewnej krajobrazowej strefy ziemi* (Hettner 1927). W ujęciu hettnerowskim dostrzegalny jest wyraźny akcent na sens i pokłosa oddziaływania ludzkiego – na istniejącą w przestrzeni rzeczywistość przyrodniczą i społeczną. Takie rozumienie jest też bardzo bliskie współczesnemu pojmowaniu terminu krajobraz kulturowy. Na przykład *Europejska Konwencja Krajobrazowa* pojęcie krajobraz definiuje jako (...) *obszar postrzegany przez ludzi, którego charakter jest wynikiem działania i interakcji czynników*

przyrodniczych i/lub ludzkich (Europejska Konwencja Krajobrazowa, 2000). Z kolei, w myśl Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami krajobraz kulturowy to (...) *przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze* (Dz. U. z 2003. Nr 162, poz. 1568, art. 3). W tym ujęciu, krajobraz kulturowy jest uzewnętrzną syntezą działalności ludzkiej populacji w środowisku geograficznym. Podobną definicję proponuje E. Raszeja (2004) pisząc, iż (...) *krajobraz kulturowy jest swoistym zapisem dialogu między naturą i cywilizacją, odbiciem długotrwałych relacji między ludźmi i ich środowiskiem życia*. Zatem, za K. Ostaszewską i A. Richlingiem (2005) można przyjąć, iż krajobrazy kulturowe zostają uformowane wskutek głębokich zmian i przekształceń krajobrazów naturalnych. Warto też zauważyć, że zgodnie z przytoczonymi poglądami, niemal wszystkie zjawiska, które związane są z daną cywilizacją, wzajemnymi stosunkami interpersonalnymi, gospodarczymi itp., są odzwierciedlane w formach krajobrazu. W grupie krajobrazów kulturowych (antropogenicznych) zasadne jest wyróżnianie podtypów, które związane są z jednej strony z dominującym rodzajem działalności człowieka, zaś z drugiej – ze stopniem przekształcenia środowiska przyrodniczego, w tym poprzez wprowadzanie do niego elementów nowych – kulturowych. W konsekwencji, poznawanie poszczególnych typów, bądź podtypów i form krajobrazu stwarza szansę i możliwość poznawania materialnych jego składników, z których część stanowi dziedzictwo kulturowe danego obszaru.

Zasoby krajobrazu kulturowego przyczyniają się do wykształcania więzi terytorialnych, zarówno o charakterze lokalnym, jak i regionalnym. Siła tych więzi wskazuje na stopień identyfikowania się mieszkańców z trzema podstawowymi atrybutami terytorium, jak: wspólnota terytorialna, historia oraz tradycja i wartości terytorium. Materialnym odzwierciedleniem historii i wykładnikiem kulturowych wartości terytorium oraz relacji wielu pokoleń ludzi (w tym także ich związku ze środowiskiem przyrodniczym) są składowe krajobrazu kulturowego. Spośród nich na szczególną uwagę zasługują m.in. zasoby dziedzictwa kulturowego, które zwykle stanowią atrakcyjne dla turystów obiekty i walory krajoznawcze. Ich bogactwo, wraz z elementami zagospodarowania turystycznego (bazą noclegową, żywieniową oraz towarzyszącą) warunkują rozwój turystyki. W niniejszym opracowaniu poświęcono uwagę przede wszystkim tym obiektom i walorom krajobrazu kulturowego, które wpływają w istotny sposób na rozwój turystyki w miejsko-wiejskiej gminie Koronowo, wchodzącej w skład województwa kujawsko-pomorskiego. Z pewnością na terenie gminy Koronowo można wyróżnić: krajobraz rolniczy (uprawowy), co jest

związane z jej rolniczo-turystycznym charakterem, krajobraz miejski oraz enklawy krajobrazu przemysłowego (Nowak 2015).

Charakterystyka obszaru badań

Gmina Koronowo¹, jednostka administracyjna o statusie miejsko-wiejskim, jest położona w północno-zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego. Powierzchnia Gminy wynosi ok. 412 km², co stanowi 29,5% całkowitej powierzchni powiatu bydgoskiego (*Urząd Statystyczny w Bydgoszczy*, 2012), i jednocześnie 2,3% powierzchni woj. kujawsko-pomorskiego (tab. 1). O relatywnie korzystnym położeniu komunikacyjnym obszaru decydują główne połączenia komunikacyjne – drogi krajowe nr 25 i 56, oraz bliskość dwóch największych miast regionu: Bydgoszczy (ok. 25 km) i Torunia (70 km).

Tab. 1. Powierzchnia jednostek terytorialnych gminy Koronowo

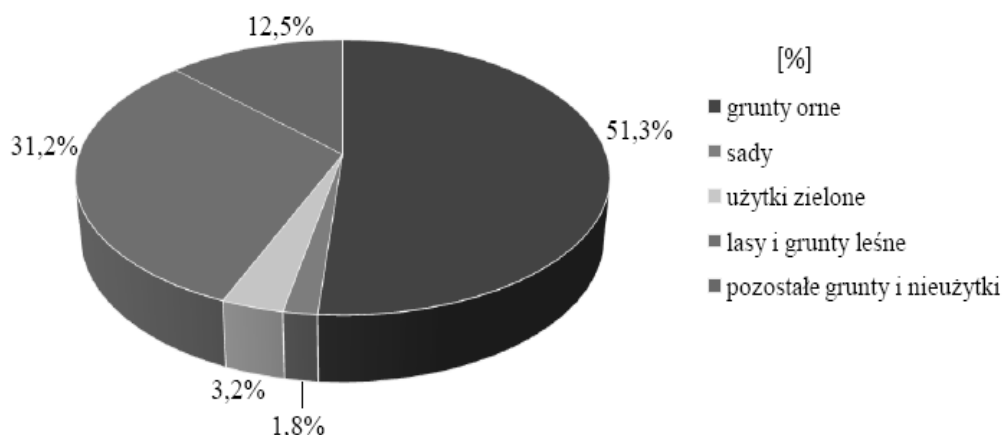
Jednostka terytorialna	Powierzchnia [km ²]	
Województwo kujawsko-pomorskie	17 971,0	
Powiat bydgoski	1 394,0	
Gmina Koronowo	411,5	
	Miasto	Obszary wiejskie
	28,1	383,4

Zródło: Nowicka (2015) na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy (2012) oraz Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Koronowo 2008-2009 r.

Pod względem fizycznogeograficznym gmina Koronowo położona jest w prowincji – Niż Środkowoeuropejski (31), podprowincji – Pojezierze Południowobałtyckie (314), makroregionie – Pojezierze Południowopomorskie (314.7), mezoregionach – Pojezierze Krajeńskie (314.69), Dolina Brdy (314.72) i Równina Świecka (314.73) (Kondracki 2002). Przewodnią cechą krajobrazu Gminy jest jego polodowcowy charakter, o którego urozmaiceniu decydują różne pod względem genetycznym formy geomorfologiczne: wysoczyzny morenowe, równina sandrowa (fragment sandru Brdy) oraz rynny subglacjalne wypełnione osadami biogenicznymi lub wodami jezior. Jednym z dłuższych ciągów jest m.in. łańcuch Jezior Byszewskich, o długości blisko 30 km.

¹ Gminę Koronowo powołano 1 stycznia 1999 r., jako jedną z 8 gmin (i zarazem największą) powiatu bydgoskiego.

Struktura użytkowania terenu przedstawia udział charakterystycznych form użytkowania gruntu w całościowej powierzchni określonego obszaru (ryc. 1). Z danych zawartych w *Diagnozie Miasta i Gminy Koronowo na lata 2001-2015* wynika, że użytki rolne ogółem (tj. grunty orne, sady i użytki zielone) stanowią 56,3% powierzchni gminy Koronowo. Wśród ich dominują grunty orne – 51,3%, co wskazuje na przewagę rolniczego wykorzystania.

Ryc. 1. Struktura użytkowania gruntów gminy Koronowo (2011)

Źródło: E. Nowicka (2015) na podstawie *Diagnozy Miasta i Gminy Koronowo na lata 2001-2015*.

Natomiast lokalnie, w poszczególnych wsiach udział gruntów jest dość zróżnicowany. Około 3,2% powierzchni ogólnej Gminy stanowią użytki zielone, a sady około 1,8%. W krajobrazie obecność sadów zaznacza się tylko wyraźniej w południowej części Gminy, tj. we wsiach: Tryszczyn, Wtelno, Gogolinek i Gogolin. Wskaźnik zalesienia i zadrzewienia jest wysoki jest bliski średniej krajowej, i wynosi 31,2% powierzchni ogólnej. Oznacza to, że lesistość gminy jest wyższa od średniej wojewódzkiej, równej 22,3%.

Gmina Koronowo jest powszechnie uznawana za teren atrakcyjnego krajobrazu, cenną i interesującą przestrzeń turystyczną. Zatem, warto podkreślić, że pozytywna ocena fizjonomii krajobrazu przez turystów jest jednym z istotnych czynników kształtujących ich preferencje turystyczne. Bowiem, jej wynik ostatecznie determinuje wybór miejsca wypoczynku. Uwagę na atrakcyjność wizualną krajobrazu zwracają również inwestorzy oraz osoby zajmujące się obsługą ruchu turystycznego (Hall, Page 2002). Badania prowadzone w tym zakresie koncentrują się na ustaleniu wpływu jakości krajobrazu na potencjalne możliwości uprawiania turystyki. Innymi słowy, analizowane są w ujęciu przestrzennym relacje turystyka – krajobraz. Za dostrzeżonym dualizmem kryją się sprzężenia zwrotne, gdyż wizualnie atrakcyjny krajobraz przyciąga turystów, co powoduje progres zagospodarowania

turystycznego, ale też rozwój ruchu turystycznego i trwale zagospodarowanie powodują degradację wizualnych walorów krajobrazu. Presja turystyczna staje się wówczas przyczyną destrukcji czynnika, który stanowił o wykształceniu się funkcji turystycznych.

Wskazane wyżej predyspozycje obszaru do uprawiania różnych form turystyki potwierdza wynik oceny atrakcyjności wizualnej krajobrazu (AWK), uzyskany P. Śleszyńskiego (2007) dla mezoregionów fizycznogeograficznych Polski. Wartość wskaźnika AWK dla obszaru, w którego obrębie leży gmina Koronowo, wynosi 20-25 pkt., co według przyjętej skali oznacza tereny o najbardziej atrakcyjnych wizualnie krajobrazach (Kistowski, Śleszyński 2010). Ponadto, analizując negatywny wpływ działalności człowieka stwierdzono, że dla tego obszaru oscyluje on w granicach 10-15%, a zatem jest stosunkowo niewielki, i co ważniejsze ma lokalny charakter. Wielkość presji turystycznej, obliczona na podstawie liczby ludności oraz miejsc noclegowych i stopniu ich wykorzystania, jest przeciętna, ponieważ wynosi 16-25 pkt. (w skali 4-40). Natomiast trend zmian presji turystycznej w latach 2004-2008 (tzn. zmiany wielkości bazy noclegowej i ruchu turystycznego) był niewielki, w granicach 5-10% (Kistowski, Śleszyński 2010). Ograniczona progresywna degradacja walorów krajobrazu gminy Koronowo, jak i uzewnętrzniający się stopniowo trend do wyboru regionów o mało przekształconym krajobrazie na miejsca wypoczynku, z dala od zatłoczonych centrów turystycznych, uzasadniają konieczność i słuszność badań nad wykorzystaniem walorów krajobrazu. Uzyskiwane tą drogą wyniki służą wskazaniu obszarów mających wysokie walory wizualne krajobrazu. Obszary te mogą w przyszłości odciążyć nadmiernie zatłoczone regiony z ponadnormatywną koncentracją działalności turystycznej, i poprzez pobudzenie lokalnej społeczności wzmocnić ich gospodarkę.

Zasoby krajobrazu kulturowego

W niniejszej części opracowania zamieszczono syntetyczny, ilościowy wykaz najcenniejszych obiektów i walorów krajobrazu kulturowego, opracowany na podstawie wyników metody inwentaryzacji krajoznawczej (por. Kruczek, Kurek Nowacki 2010), którą przeprowadzono latem 2014 r.. Uwzględniono w nim także spis szlaków turystycznych. Poszczególne obiekty i walory skategoryzowano i sklasyfikowano do wyznaczonych grup. Niektóre z kategorii nie są reprezentowane w gminie Koronowo, co zaznaczono znakiem „X” w tabeli 2. Ponadto stwierdzono, że niektóre z obiektów mogłaby znaleźć się w jednocześnie w kilku kategoriach, jednak zostały zakwalifikowane wyłącznie do jednej, w nawiązaniu do najważniejszej spośród pełnionych funkcji.

Tab. 2. Zestawienie zasobów krajobrazu kulturowego gminy Koronowo

Kategoria obiektów i walorów krajoznawczych	Ilość
1. Środowisko przyrodnicze	
1.1. Obiekty związane z budową geologiczną np. odkrywki jaskinie, charakterystyczne formy rzeźby terenu (np. ostańce, grzędy skalne)	X
1.2. Krajobraz, punkty i ciągi widokowe (wzgórza w Parku Grabina – Grabina, Wzgórze Łokietka, Wzgórze św. Jana)	1
1.3. Wody powierzchniowe (Zalew Koronowski)	1
1.4. Parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe (rezerваты przyrody: Różanna Dęby, Bagno Głusza; „Grabina”; obszary chronionego krajobrazu: Zalewu Koronowskiego, Doliny Rzeki Sępolenki, Rynny Jezior Byszewskich)	6
1.5. Pomniki przyrody ożywionej i nieożywionej (15 pojedynczych drzew, 15 grup drzew, 10 głazów narzutowych, stanowisko rośliny chronionej, 2 powierzchniowe pomniki przyrody, użytki ekologiczne, obszar korytarzowy sieci EECONET-PL)	43
1.6. Parki, ogrody (botaniczne, zoologiczne)	X
1.7. Grupy starodrzewne, aleje, okazy drzew egzotycznych, głazy narzutowe, inne obiekty godne uznania za pomniki przyrody	X
2. Obiekty archeologiczne	
2.1. Grodziska, pozostałości osad prehistorycznych (gród w Tuszynach)	1
2.2. Rezerваты archeologiczne	X
2.3. Cmentarzyska, groby pojedyncze o znaczeniu archeologicznym (cmentarz poniemiecki – ewangelicki, kirkut w Koronowie)	2
2.4. Dawne miejsca produkcji (np. kopalnia krzemienia, pozostałości dawnego hutnictwa)	X
2.5. Miejsca i zabytki kultowe (synagoga w Koronowie)	1
3. Zabytki urbanistyki i architektury	
3.1. Założenia miejskie (układ urbanistyczny – szachownicowy oraz zabytkowe kamienice w Koronowie)	2
3.2. Budynki mieszkalne	X
3.3. Pałace, dwory (dworek L. Wyczółkowskiego w Gościeradzu, dwór w Lucimiu, Pałac Opata w Koronowie)	3
3.4. Obiekty i zespoły sakralne (kościół: Bazylika Mniejsza w Koronowie, p.w. św. Andrzeja w Koronowie, p.w. św. Wawrzyńca w Mąkowsku, Sanktuarium p.w. św. Trójcy w Byszewie, p.w. św. Anny w Łąsku Wielkim, p.w. Ducha Świętego w Buszkowie, p.w. św. Teresy od Dzieciątka Jezus w Sitowcu, p.w. Matki Bożej Byszewskiej w Witoldowie, p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła w Wierzchucinie Królewskim, p.w. Michała Archanioła we Wtelnie)	10
3.5. Obiekty użyteczności publicznej (ratusz w Koronowie)	1
3.6. Obiekty obronne, warownie i inne (ruiny gotyckiego zamku krzyżackiego w Nowym Jasińcu)	1
3.7. Budynki gospodarcze	X
3.8. Obiekty tzw. małej architektury (pawilony, ogrodzenia, fontanny itp.) (Fontana na rynku w Koronowie)	1
4. Upamiętnione miejsca historyczne	
4.1. Miejsca bitew (miejsce bitwy pod Koronowem w 1410 r.)	1
4.2. Miejsca innych wydarzeń historycznych	X
4.3. Miejsca męczeństwa z czasów II wojny światowej (miejsce masowej egzekucji Polaków w Buszkowie)	1
4.4. Cmentarze, mauzolea, samotne mogiły	X

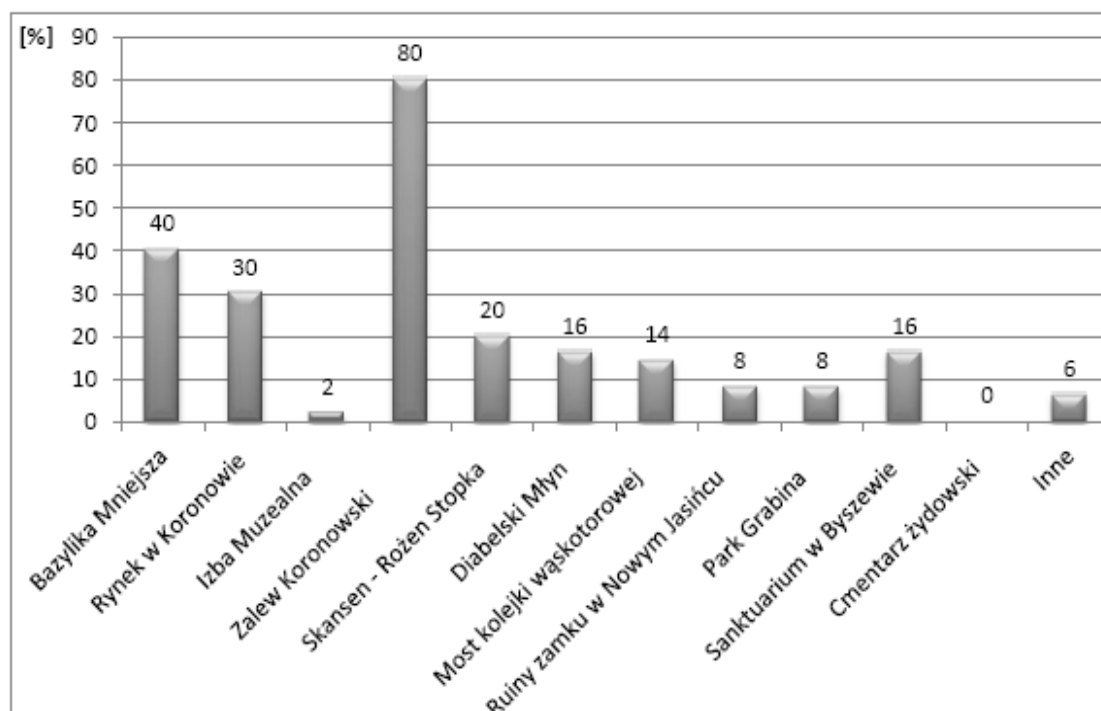
4.5. Pomniki (pomnik w Koronowie upamiętniający 550 lecie zwycięstwa nad Krzyżakami)	1
4.6. Tablice pamiątkowe, epitafia (tablice pamiątkowe w Koronowie ku czci: pomordowanym przez okupanta niemieckiego, zamordowanych więźniów politycznych)	2
4.7. Miejsca związane z wybitnymi ludźmi	X
4.8. Kamienne pomniki dawnego prawa (np. kapliczki i krzyże pokutne, pręgierze), kamienie graniczne	X
5. Zabytki techniki	
5.1. Obiekty przemysłowe i rzemieślnicze (Koronowo – „Diabelski Młyn”, młyn i silos z XIX w., młyn poklasztorny i browar miejski; Stopka – cegielnia)	6
5.2. Obiekty transportu i komunikacji (most kolejki wąskotorowej – Koronowo-Okole, most kolejowy w Koronowie; wiadukt kolejowy w Buszkowie)	3
5.3. Budowle hydrotechniczne i wiatrowe (Samociążek – hydroelektrownia, Okole – jaz; Koronowo – jaz ,młyński; Pieczyska – zaporą; Mąkowarsko – elektrownia wiatrowa)	5
5.4. Obiekty górnictwa	X
5.5. Zegary słoneczne i wieżowe	X
6. Mauzolea, archiwa, zbiory	
6.1. Muzea i zbiory ponadregionalne	X
6.2. Muzea i zbiory regionalne	X
6.3. Skanseny (parki etnograficzne) (Stopka – skansen)	1
6.4. Izby regionalne, izby pamięci narodowej, izby tradycji i historii (Koronowo – izba muzealna)	1
6.5. Zbiory prywatne o wartości krajoznawczej	X
7. Obiekty i ośrodki kultury ludowej	
7.1. Rozplanowanie przestrzenne wsi	X
7.2. Obiekty i zespoły sakralne	X
7.3. Chałupy, zagrody (drewniane chałupy z XIX w. w Lucimiu i Mąkowarsku)	2
7.4. Budynki gospodarcze, przemysłowe i rzemieślnicze (Byszewo – spichlerz plebański z XVIII w.)	1
7.5. Czynne ośrodki sztuki ludowej (Koronowo-Lipkusz – warsztat garncarski)	1
7.6. Folklor, np. obyczaje ludowe, obrzędy, zespoły, pieśni, tańce, stałe imprezy folklorystyczne	X
8. Obiekty współczesne (powstałe po 1945 r.), imprezy	
8.1. Założenia przestrzenne	X
8.2. Obiekty użyteczności publicznej (np. obiekty sakralne, kulturalne, szkolne, naukowe, sportowe, administracyjne) (Koronowo – stadion miejski, korty tenisowe, hala widowiskowo-sportowa, park rekreacyjno-rehabilitacyjny)	4
8.3. Budynki mieszkalne	X
8.4. Budownictwo przemysłowe (Koronowo – elewator)	1
8.5. Obiekty transportu i komunikacji (Prom „Koronowo”)	1
8.6. Obiekty rolnicze	X
8.7. Tradycyjne imprezy kulturalne, sportowe, festiwale, targi, wystawy i inne (Koronowo-Tuszyny – Jarmark Cysterski i inscenizacja bitwy pod Koronowem; Samociążek – Festiwal Piosenki Żeglarskiej „Szuwarowe Szanty”; Koronowo – Koncerty Mariackie z muzyką klasyczną w Bazylice Mniejszej; Festiwal Kapel Podwórkowych, zlot drezyniarzy; „Ostatni pociąg” – a Chojnice – Tuchola – Koronowo; „Święto truskawki” – Buszkowo; dozunki gminne – Koronowo-Tuszyny; Regaty Żeglarskie o Puchar Burmistrza Koronowa – Zalew Koronowski)	10

Szlaki turystyczne	
Szlaki piesze (Szlak jezior Byszewskich; szlaki: żółty – im. Leona Wyczółkowskiego; czarny – Szlak Białego Węgla; niebieski – Szlak Brdy; czerwony – Szlak Klubu Turystów Pieszych :TALK” Bydgoszcz; czarny – Szlak Zamkowy; Ścieżka Dydaktyczna „Cysterski Gaj”)	8
Szlaki rowerowe (Międzynarodowa trasa rowerowa Euroroute R-1; Regionalny szlak rowerowy BY-6001n [niebieski]; obszar sieci ścieżek rowerowych: Koronowo – Samociążek, Koronowo – Pieczyska, Koronowo – Bydgoszcz – Toruń)	5
Szlaki wodne (kajakowe) (odcinek 40 km Brdą i przez Zalew Koronowski)	1

Objaśnienie: X – kategoria wyeliminowana bądź brak walorów z danej grupy.

Źródło: dane z inwentaryzacji obiektów i walorów krajoznawczych, przeprowadzonej przez E. Nowicką (2015) (zestawienie zmodyfikowane).

Rezultaty przeprowadzonej inwentaryzacji wskazują jednoznacznie, że największą liczbą obiektów i walorów krajoznawczych dysponuje Koronowo. Nie mniej jednak, zgodnie z opinią turystów największą atrakcję turystyczną gminy Koronowo stanowi Zalew Koronowski. Świadczą o tym m.in. wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w 2013 r., uzyskane przez E. Nowicką (2013), w których świetle przytoczony pogląd podziela aż 80% respondentów (N=50) (ryc. 2).

Ryc. 2. Miejsca i obiekty turystyczne względem atrakcyjności według respondentów
Źródło: E. Nowicka (2013).

O połowę mniej, bo 40% ankietowanych wskazało na Bazylikę Mniejszą w Koronowie. W dalszej kolejności respondenci podkreślili walory turystyczne rynku w Koronowie (30% ankietowanych) oraz Skansenu-Rożen (20%). Jako najmniej atrakcyjne dla turystów obiekty

w gminie Koronowo, 18% respondentów wskazało cmentarz żydowski w Koronowie oraz otoczenie rynku w Koronowie, uzasadniając swój wybór tym, że to „nieciekawa okolica, pozbawiona jakichkolwiek atrakcji” (Nowicka, 2013).

Analiza SWOT

Metodę analizy SWOT wykorzystano w celu przedstawienia aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Koronowo, oraz jej perspektyw. Wykonana analiza strategiczna pozwoliła na określenie obecnych sił i słabości oraz przyszłych zmian, tzn. szans i zagrożeń. Zidentyfikowane grupy czynników zestawiono w podziale na analizowane profile: społeczny, gospodarczy, turystyczny i promocji, co wydatnie pomogło w sformułowaniu wniosków (tab. 3).

Tab. 3. Analiza SWOT dla Gminy Koronowo

Profil społeczny	Mocne strony	▪ Korzystne warunki mieszkaniowe ▪ Wysoki poziom szkolnictwa ▪ Duża przedsiębiorczość mieszkańców
	Słabe strony	▪ Niskie kwalifikacje kadr zatrudnionych w turystyce ▪ Słaba znajomość języków obcych ▪ Niskie zarobki mieszkańców ▪ Brak działań integrujących mieszkańców ▪ Mało ofert pracy dla ludzi z wyższym wykształceniem ▪ Niedostateczna oferta kulturalna i rozrywkowa dla ludzi młodych
	Szanse	▪ Wzrost zarobków mieszkańców ▪ Inwestycje podnoszące jakość życia mieszkańców
	Zagrożenia	▪ Rosnące bezrobocie, szczególnie wśród ludzi młodych ▪ Niechęć mieszkańców do podejmowania działań rozwojowych ▪ Stały odpływ ludzi młodych i wykształconych z gminy do większych miast i za granicę ▪ Rosnący wandalizm i degradacja walorów kulturowych i przyrodniczych ▪ Społeczeństwo starzejące się ▪ Koronowo jako „sypialnia” Bydgoszczy
Profil gospodarczy	Mocne strony	▪ Rozwój rolnictwa ▪ Położenie w podregionie atrakcyjnym inwestycyjnie ▪ Dogodne położenie geograficzne – atrakcyjny krajobraz ▪ Dogodne połączenia komunikacyjne (autobusowe)
	Słabe strony	▪ Brak współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami ▪ Brak połączenia kolejowego z Tucholą i Bydgoszczą ▪ Niewielka liczba dużych przedsiębiorstw na obszarze gminy Koronowo ▪ Słaba dynamika tworzenia nowych miejsc pracy
	Szanse	▪ Wykorzystanie terenów pod inwestycje stymulujące rozwój turystyki ▪ Koncentracja działalności gospodarczej wokół turystyki ▪ Wzrost zainteresowania gminą Koronowo wśród inwestorów ▪ Wzrost dochodów mieszkańców z turystyki
	Zagrożenia	▪ Stagnacja gospodarcza ▪ Wzrost cen usług turystycznych ▪ Zmniejszenie środków finansowych na nowe inwestycje

Profil turystyczny i promocja	Mocne strony	▪ Bogactwo walorów krajobrazu kulturowego ▪ Duży i różnorodny potencjał walorów turystycznych ▪ Bogata historia zabytków ▪ Bardzo dobre warunki do uprawiania turystyki wodnej ▪ Potencjał sprzyjający rozwojowi aktywnej turystyki wodnej ▪ Doskonałe warunki do rozwoju agroturystyki ▪ Zwiększająca się długość ścieżek rowerowych ▪ Atrakcyjne szlaki turystyczne przebiegające przez teren gminy ▪ Największe atuty gminy – Zalew Koronowski i Bazylika Mniejsza ▪ Cyklicznie odbywająca się impreza – Jarmark Cysterski ▪ Rejsy pasażerskie statkami po Zalewie Koronowskim ▪ Silna baza noclegowa wokół Zalewu Koronowskiego
	Słabe strony	▪ Słabo rozwinięta branża turystyczna ▪ Niski stopień zagospodarowania turystycznego poza sezonem letnim ▪ Zły stan bazy noclegowej całorocznej ▪ Mała liczba imprez odbywających się w sezonie letnim ▪ Nieczynny amfiteatr ▪ Słabe oznakowanie turystyczne ▪ Niedbałość o obiekty zabytkowe ▪ Niedostateczna ilość imprez turystycznych w centrum miasta ▪ Niewykorzystany rynek Koronowski i jego okolice wymagające rewitalizacji ▪ Bardzo niski stan zagospodarowania turystycznego jezior byszewskich ▪ Brak basenu na terenie gminy ▪ Słaba promocja walorów krajobrazu kulturowego terenów wiejskich ▪ Niskie zainteresowanie w sprawie rozwoju turystyki ze strony władz miasta ▪ Niespójność działań marketingowych ▪ Niskie zainteresowanie turystów zagranicznych ofertą gminy
	Szanse	▪ Możliwość uzyskania środków finansowych na promocję gminy ▪ Aktywizacja działań na rzecz rozwoju turystyki ▪ Opracowanie i wdrożenie strategii promocji gminy Koronowo ▪ Możliwość uzyskania środków finansowych na promocję ▪ Szersza promocja gminy na tle województwa kujawsko-pomorskiego oraz poza regionem bydgosko-toruńskim ▪ Zwiększenie inwestycji wokół Zalewu Koronowskiego i wykorzystanie ich jako czynnika synergii ▪ Wykorzystanie nowej ścieżki rowerowej łączącej Koronowo z Bydgoszczą i Toruniem w promocji gminy ▪ Tworzenie nowych produktów turystycznych, np. parku linowego i stoku narciarskiego w Grabinie i nowych szlaków turystycznych oraz atrakcji turystycznych dostępnych podczas zimy ▪ Budowa basenu
	Zagrożenia	▪ Zmniejszenie nakładów finansowych na realizację nowych inwestycji związanych z rozwojem turystyki ▪ Małe zainteresowanie gminą Koronowo ze strony turystów ▪ Spadek aktywności turystycznej Polaków ▪ Konkurencja ze strony Borów Tucholskich ▪ Większa i efektywniejsza promocja innych gmin ▪ Zanieczyszczenie środowiska przez turystów (pozostawianie śmieci, zanieczyszczanie wód)

Źródło: E. Nowicka (2015).

Z przeprowadzonej analizy wynika, że gmina Koronowo posiada bogaty zasób walorów krajobrazu kulturowego, duży potencjał związany z rozwojem turystyki oraz rekreacji i sportu (zbiorniki wodne, szlaki turystyczne, ścieżki rowerowe, znaczna ilość i różnorodność walorów krajobrazu kulturowego). Jest bardzo korzystnie położona, i co ważne stanowi atrakcyjny obszar do realizowania inwestycji. Stwierdzone słabe strony gminy

Koronowo wymagają natychmiastowej zmiany za sprawą rozsądnych działań, gdyż w przeciwnym przypadku mogą potęgować i pomnażać zagrożenia. Najważniejsze jest dążenie, aby turystyką, która w gminie Koronowo koncentruje się wokół Zalewu Koronowskiego, objąć tereny wiejskie. Wymaga to znalezienia inwestorów i zachęcenie ich do rozbudowy bazy turystycznej i rekreacyjnej na terenie Koronowa i gminy. Niezwykle ważne jest także wzmocnienie działań na rzecz promocji Gminy.

Podsumowanie i wnioski

Gmina Koronowo posiada bogaty zasób obiektów i walorów krajobrazu kulturowego, który determinuje potencjał turystyczny. Ich odpowiednie i racjonalne wykorzystanie może stanowić główny czynnik wzrostu i aktywizacji gospodarczej, w tym rozwoju turystyki (por. *Strategia Promocji Gminy Koronowo*, 2009; *Turystyka Szansą Rozwoju Miasta i Gminy Koronowo*, 2002). Na terenie gminy Koronowo:

- w niemal każdej miejscowości znajduje się obiekt, który pod względem kulturowym, historycznym czy turystycznym posiada dużą wartość;
- największym zasobem obiektów i walorów dysponuje Koronowo, co wynika z wielkości miasta i jego bogatej historii;
- pod względem turystycznym Zalew Koronowski stanowi najcenniejszy fragment gminy Koronowo; jest on mocnym atutem oraz rozpoznawalna marką turystyczną obszaru;
- zagospodarowanie turystyczne jest niewystarczające pod względem bazy noclegowej – ilość i standard miejsc noclegowych nie spełniają oczekiwań wszystkich turystów;
- bardzo dobry poziom reprezentują szlaki turystyczne i ich oznakowanie.

W zakresie turystyki gmina Koronowo ma szansę konkurować z pozostałymi gminami powiatu czy nawet województwa. Niezbędna jest szersza promocja oraz nowe inwestycje, które podwyższyłyby jej atrakcyjność. Jest to teren, który zaspokoi potrzeby turysty aktywnego, jak i poszukującego odpoczynku i ciszy. Stymulowany rozwój turystyki powinien przebiegać zgodnie z poszanowaniem zasad zrównoważonego rozwoju, które na terenie gminy Koronowo są dotychczas konsekwentnie przestrzegane. Fakt, że Gmina stanowi obszar o przeciętnej presji turystycznej, ale jednocześnie o wysokiej atrakcyjności wizualnej krajobrazu, jest jej największym atutem. Bowiem, stanowi potencjalną alternatywą dla rozwoju turystyki pobytowej i krajoznawczej, względem terenów o dużym natężeniu ruchu turystycznego, ponadnormatywnie zagospodarowanych turystycznie.

Literatura

- Europejska Konwencja Krajobrazowa*, 2000, Rada Europy – Florencja 20.10.2000
[www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/landscape/versionsconvention/Polish.pdf],
- Gradmann R., 1901, *Das mitteleuropäische Landschaftsbild nach seiner geschichtlichen Entwicklung*. Geography, 7.
- Hall C. M., Page S. J., 2002, *The geography of tourism and recreation. Environment, place and space*, Routledge, London-New York.
- Hettner A., 1927, *Geographie, ihre Geschichte, ihr Wesen und ihre Methoden*. Breslau.
- Kistowski M., Śleszyński P., 2010, *Presja turystyczna na tle walorów krajobrazowych Polski*, [w:] *Krajobraz a turystyka*, Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego PTG nr 14, Sosnowiec.
- Kondracki J., 2002, *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa.
- Kruczek Z., Kurek A., Nowacki M., 2010, *Krajoznawstwo Teoria i metodyka*, Proksenia, Kraków.
- Nowicka E., 2013, *Możliwość uprawiania różnych form turystyki na bazie potencjału turystycznego gminy Koronowo*, Wydż. Kultury Fizycznej, Zdrowia i Turystyki, UKW, Bydgoszcz [manuskrypt pracy licencjackiej napisanej pod kierunkiem dr A. Goni].
- Nowicka E., 2015, *Walory krajobrazu kulturowego i ich wykorzystanie w rozwoju turystyki w gminie Koronowo*, Wydż. Humanistyczny UKW, Bydgoszcz [manuskrypt pracy magisterskiej napisanej pod kierunkiem dr hab. Z. Podgórskiego].
- Ostaszewska K., Richling A., 2005, *Geografia fizyczna Polski*, PWN, Warszawa.
- Raszeja E., 2004, *Krajobraz kulturowy wsi Staniewice i Nosalin*, [w:] W. Rączkowski, J. Sroka red., *Historia i kultura Ziemi Sławieńskiej*, t. 9: *Krajobrazy okolic Sławna*, s. 233–249, Fundacja Dziedzictwo, Sławno.
- Śleszyński P., 2007, *Ocena atrakcyjności wizualnej mezoregionów Polski*, [w:] *Znaczenie badań krajobrazowych dla zrównoważonego rozwoju. Profesorowi Andrzejowi*

Richlingowi w 70. rocznicę urodzin i 45-lecie pracy naukowej, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych UW, Warszawa.

Diagnoza Miasta i Gminy Koronowo na lata 2001-2015, UG Koronowo.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Koronowo, 2008-2009, cz. 1: Uwarunkowania rozwoju, UG Koronowo.

Strategia Promocji Gminy Koronowo, 2009, PART SA, Warszawa.

Turystyka Szansą Rozwoju Miasta i Gminy Koronowo, 2002, Uchwała nr III/32/2002 Rady Miasta w Koronowie z dnia 09.12.2002 [www.bip.koronowo.pl/?app=uchwaly..]

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, 2003, Dz. U. Nr 162, poz. 1568, art. 3.

Urząd statystyczny w Bydgoszczy, 2012, Województwo kujawsko-pomorskie, podregiony, powiaty, gminy, Bydgoszcz.